

Przebieg rozprawy

Skład sądu

Art. 47 KPC

§ 1. W pierwszej instancji sąd rozpoznaje sprawy **w składzie jednego sędziego**, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 2. W pierwszej instancji sąd w składzie **jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników rozpoznaje sprawy:**

1) z zakresu prawa pracy o:

- a)** ustalenie istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy,
- b)** naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu i o roszczenia z tym związane,
- c)** odszkodowanie lub zadośćuczynienie w wyniku stosowania mobbingu;

2) ze stosunków rodzinnych o:

- a) rozwód,**
- b)** separację,
- c)** ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa,
- d)** rozwiązanie przysposobienia. (...)

Przebieg rozprawy - miejsca stron i uczestników

§ 109 regulaminu urzędowania sądów powszechnych

1. Przewodniczący składu orzekającego zajmuje miejsce środkowe za stołem sędziowskim, a pozostali członkowie miejsca obok przewodniczącego, przy czym drugi sędzia po lewej stronie przewodniczącego.
2. W razie wyznaczenia sędziego dodatkowego lub sędziów dodatkowych, oni także zajmują miejsca za stołem sędziowskim. O wyznaczeniu sędziego dodatkowego przewodniczący składu orzekającego informuje na pierwszym terminie rozprawy.
3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio w razie wyznaczenia ławnika dodatkowego, asesora sądowego dodatkowego, ławników dodatkowych lub asesorów sądowych dodatkowych.
4. Protokolant zajmuje **miejsce przy stole sędziowskim po lewej stronie sądu**, o ile przewodniczący nie zarządzi inaczej.
5. **Prokurator, oskarżyciel inny niż prokurator, powód, wnioskodawca lub przedstawiciel społeczny zajmują miejsca przed stołem sędziowskim po prawej stronie sądu**, a oskarżony, pozwany i inni uczestnicy postępowania - **po lewej stronie sądu**. Interwenient uboczny zajmuje miejsce obok strony, do której przystąpił.

Przebieg rozprawy - zachowanie stron i uczestników

§ 110 regulaminu urzędowania sądów powszechnych

1. Wszyscy obecni na sali rozpraw, nie wyłączając uczestniczących w posiedzeniu lub rozprawie prokuratora (oskarżyciela publicznego) i protokolanta, **powstają z miejsc w czasie wejścia sądu na salę, odbierania przez sąd przyrzeczenia, ogłaszania wyroku oraz w czasie opuszczania sali przez sąd.**
2. W czasie posiedzenia lub rozprawy **każda osoba powstaje z miejsca, gdy przemawia do sądu lub gdy sąd zwraca się do niej.** W uzasadnionych przypadkach, a zwłaszcza gdy przemawiają za tym względy zdrowotne, długotrwałość wypowiedzi lub konieczność prawidłowego utrwalenia dźwięku albo obrazu i dźwięku, przewodniczący posiedzenia lub rozprawy może zezwolić każdej osobie na pozostawanie w pozycji siedzącej, gdy przemawia ona do sądu lub gdy sąd zwraca się do niej.
3. Osoba przesłuchiwana zajmuje pozycję w miejscu umożliwiającym niezakłóconą obserwację przebiegu przesłuchania przez sąd, strony, uczestników postępowania nieprocesowego, obrońców lub pełnomocników.

Przebieg rozprawy

§ 113 regulaminu urzędowania sądów powszechnych

Przed przesłuchaniem **sprawdza się dane osobowe przesłuchiwanego** na podstawie **dowodu osobistego lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość**, czyniąc o tym stosowną wzmiankę w protokole. W razie braku dokumentu, o przeprowadzeniu czynności z udziałem tej osoby, decyduje przewodniczący składu orzekającego. Informację o braku dokumentu pozwalającego stwierdzić tożsamość należy odnotować w protokole.

Akty prawne regulujące stroje urzędowe

- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 listopada 2000 r. w sprawie określenia stroju urzędowego adwokatów biorących udział w rozprawach sądowych (Dz.U. Nr 112, poz. 1183),
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 listopada 2000 r. w sprawie określenia stroju urzędowego radców prawnych biorących udział w rozprawach sądowych (Dz.U. Nr 112, poz. 1184),
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 października 2011 r. w sprawie stroju urzędowego sędziów (Dz.U. Nr 225, poz. 1354).

Akty prawne regulujące stroje urzędowe

ZAŁĄCZNIK 1. SZCZEGÓŁOWY OPIS STROJU URZĘDOWEGO ADWOKATÓW BIORĄCYCH UDZIAŁ W ROZPRAWACH SĄDOWYCH.

Toga jest suknią fałdzistą z lekkiego czarnego materiału wełnianego lub wełnopodobnego, sięgającą powyżej kostek około 25 cm od ziemi i ma u góry odcinany karczek szerokości 21 cm. Toga u dołu ma w obwodzie 2 m 70 cm do 2 m 78 cm i od karczka w dół ułożona jest w kontrafałdy po 3 na obydwu przodach togi i 7 na plecach. Środkowa kontrafałda na plecach togi ma fałdy po obu stronach, a pozostałe są wszywane do karczka w kierunku rękawów.

Kołnierz togi jest okrągły, płasko wyłożony, zapinany pod szyją na haftkę. Szerokość kołnierza wynosi z tyłu 16 cm, a z przodu 18 cm. Końce kołnierza są ścięte, tworząc wycięcie w formie kąta prostego. Toga zapinana jest na 5 guzików krytych.

Rękawy togi u góry ułożone są w 7 do 9 kontrafałd, tworzących bufy. Rękawy mają u dołu w obwodzie 75 cm i skrojone są w ten sposób, że po odwinięciu tworzą mankiet szerokości 10 cm, przymocowany z przodu do szwa rękawa. Wewnątrz rękawa przy przegubie ręki umieszczony jest zatrzask, na który można rękaw zapinać.

Przody togi po obu stronach wewnętrznych mają podszycie (listwy) z tego samego materiału co toga, szerokości 10 cm.

Przód togi, boki i karczek są szyte podwójną stebnowką szerokości 0,5 cm, a karczek togi podszyty jest czarną podszewką.

Przy kołnierzu togi wszyty jest żabot z zielonego jedwabiu długości 21 cm, szerokości u dołu 28 cm, ułożony w 13 kontrafałd, z których środkowa, szerokości 2 cm, ma fałdy po obu stronach, a pozostałe biegną w kierunku rękawów. Żabot z prawej strony togi jest zapinany na guziczek.

Kołnierz i mankiety togi mają wypustkę z zielonego aksamitu, której szerokość wynosi 0,5 cm.

Przebieg rozprawy

Art. 210 KPC

§ 1. Rozprawa odbywa się w ten sposób, że po **wywołaniu sprawy** strony - najpierw powód, a potem pozwany - **zgłaszają ustnie swe żądania i wnioski** oraz przedstawiają twierdzenia i dowody na ich poparcie. Strony mogą ponadto wskazywać podstawy prawne swych żądań i wniosków. Na żądanie prokuratora sąd udziela mu głosu w każdym stanie rozprawy; art. 62 nie stosuje się.

§ 2. Każda ze stron jest obowiązana do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej dotyczących faktów. Strona jest przy tym obowiązana wyszczególnić fakty, którym zaprzecza.

§ 2(1). Sąd poucza stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162 § 1, art. 20512 § 2, art. 229 i art. 230.

§ 22. Sąd poucza strony o możliwości ugodowego załatwienia sporu, w szczególności w drodze mediacji.

§ 3. Ponadto rozprawa obejmuje, stosownie do okoliczności, postępowanie dowodowe i roztrząsanie jego wyników.

Przebieg rozprawy

Art. 223 KPC

§ 1. Przewodniczący powinien we właściwej chwili skłaniać strony do pojednania, zwłaszcza na pierwszym posiedzeniu, **po wstępnym wyjaśnieniu stanowiska stron**. Osnowę ugody zawartej przed sądem wciąga się do protokołu rozprawy albo zamieszcza w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu i stwierdza podpisami stron. Niemożność podpisania ugody sąd stwierdza w protokole.

§ 2. Przepis art. 203 § 4 stosuje się odpowiednio.

Postępowanie dowodowe

Art. 235 KPC

§ 1. **Postępowanie dowodowe odbywa się przed sądem orzekającym**, chyba że sprzeciwia się temu charakter dowodu albo wzgląd na poważne niedogodności lub niewspółmierność kosztów w stosunku do przedmiotu sporu. W takich wypadkach sąd orzekający zleci przeprowadzenie dowodu jednemu ze swych członków (sędzia wyznaczony) albo innemu sądowi (sąd wezwany).

§ 2. Jeżeli charakter dowodu się temu nie sprzeciwia, sąd orzekający może postanowić, że jego przeprowadzenie nastąpi przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość.

§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje urządzeń i środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie dowodu na odległość, sposób korzystania z tego rodzaju urządzeń i środków, jak również sposób przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów dokonanych podczas jego przeprowadzenia, mając na względzie konieczność właściwego zabezpieczenia utrwalonego obrazu lub dźwięku przed utratą dowodu, jego zniekształceniem lub nieuprawnionym ujawnieniem.

Postępowanie dowodowe - dokumenty

Art. 243(2) KPC

Dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody **bez wydawania odrębnego postanowienia. Pomijając dowód z takiego dokumentu, sąd wydaje postanowienie.**

Postępowanie dowodowe - świadkowie

Art. 266 KPC

§ 1. Przed przesłuchaniem świadka **uprzedza się go o prawie odmowy zeznań i odpowiedzialności karnej** za złożenie fałszywych zeznań.

§ 2. Przesłuchanie rozpoczyna się od zadania świadkowi **pytań dotyczących jego osoby oraz stosunku do stron.**

§ 3. Jeżeli świadek ma składać zeznania, odbiera się od niego przyrzeczenie, po pouczeniu go o znaczeniu tego aktu.

Postępowanie dowodowe - świadkowie

Art. 261 KPC

§ 1. Nikt nie ma prawa odmówić zeznań w charakterze świadka, z wyjątkiem małżonków stron, ich wstępnych, zstępnych i rodzeństwa oraz powinowatych w tej samej linii lub stopniu, jak również osób pozostających ze stronami w stosunku przysposobienia. Prawo odmowy zeznań trwa po ustaniu małżeństwa lub rozwiązaniu stosunku przysposobienia. Jednakże odmowa zeznań nie jest dopuszczalna w sprawach o prawa stanu, z wyjątkiem spraw o rozwód.

§ 2. Świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli zeznanie mogłoby narazić jego lub jego bliskich, wymienionych w paragrafie poprzedzającym, na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową albo jeżeli zeznanie miałoby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej. Duchowny może odmówić zeznań co do faktów powierzonych mu na spowiedzi.

Postępowanie dowodowe - świadkowie

Art. 233 KK

§ 1. Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 1a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie.

§ 3. Nie podlega karze za czyn określony w § 1a, kto składa fałszywe zeznanie, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania.

Postępowanie dowodowe - świadkowie

Art. 267 KPC

Nie składają przyrzeczenia świadkowie małoletni, którzy nie ukończyli lat siedemnastu, oraz osoby skazane wyrokiem prawomocnym za fałszywe zeznania.

Inni świadkowie mogą być za zgodą stron zwolnieni przez sąd od złożenia przyrzeczenia.

Art. 268 KPC

Brzmienie przyrzeczenia jest następujące: *„Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome”.*

Postępowanie dowodowe - świadkowie

Art. 271 KPC

§ 1. Świadek składa zeznanie ustnie, **zaczynając od odpowiedzi na pytania przewodniczącego, co i z jakiego źródła wiadomo mu w sprawie, po czym sędziowie i strony mogą w tymże przedmiocie zadawać mu pytania.**

§ 2. Niemi i głusi składają zeznania na piśmie lub przy pomocy biegłego.

Postępowanie dowodowe - biegły

Art. 289 KPC Do wezwania i przesłuchania biegłych stosuje się ponadto odpowiednio przepisy o świadkach, z wyjątkiem przepisów o przymusowym sprowadzeniu.

Postępowanie dowodowe - biegły

Do wezwania i przesłuchania biegłych, w zakresie nieuregulowanym w Oddziale 4, stosuje się odpowiednio przepisy art. 262–265 i 271–273 KPC dotyczące świadków. Spośród przepisów o świadkach odpowiednie zastosowanie znajdują również art. 261 KPC (na podstawie odesłania zawartego w art. 280 KPC) oraz art. 266 § 1, art. 269 § 1 i art. 270 KPC (na podstawie odesłania zawartego w art. 282 § 2 KPC). (E. Rudkowska-Ząbczyk (w:) E. Marszałkowska-Krześ (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, wyd. 24, Warszawa, 2019),

<https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrrha4tenroobqalrugm3dknrrgqza#tabs-metrical-info>

Zgodnie z art. 266 § 1 KPC przed odebraniem ustnych wyjaśnień biegłego uprzedza się go o prawie do odmowy zeznań (art. 261 KPC) i odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywej opinii (art. 233 § 4 KK). Wyjaśnienia biegłego zaczynają się od pytań dotyczących jego osoby (imię nazwisko, wiek, zawód) oraz stosunku do stron, co ma znaczenie z punktu widzenia prawa do odmowy zeznań lub odpowiedzi na zadane pytania (art. 266 § 2 KPC). (M. Łochowski (w:) T. Szanciło (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–50539. Tom I, Warszawa, 2019)

<https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtgq4tomzoobqalrvgaytanjvga4a#tabs-metrical-info>

o

Postępowanie dowodowe - biegły

Art. 233 KK

(...)

§ 4. Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 4 działa nieumyślnie, narażając na istotną szkodę interes publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli:

- 1) fałszywe zeznanie, opinia, ekspertyza lub tłumaczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy,
- 2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

§ 6. Przepisy § 1-3 oraz 5 stosuje się odpowiednio do osoby, która składa fałszywe oświadczenie, jeżeli przepis ustawy przewiduje możliwość odebrania oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej.

Postępowanie dowodowe - biegły

Art. 282 KPC

§ 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: „Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością”.

§ 1(1). Biegły, któremu zlecono sporządzenie opinii na piśmie, może złożyć przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia, który załącza do opinii.

§ 1(2). Od biegłego wpisanego na listę biegłych sądowych nie odbiera się przyrzeczenia. Biegły taki powołuje się na przyrzeczenie złożone przy ustanowieniu go w tym charakterze.

§ 2. Poza tym do przyrzeczenia biegłych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadków.

Postępowanie dowodowe - przesłuchanie stron

Art. 432 KPC W każdej sprawie o rozwód lub o separację sąd zarządza przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. W innych sprawach sąd nie może odmówić dopuszczenia takiego dowodu, jeżeli strona go powołała. Art. 302 § 1 stosuje się odpowiednio.

„Mając na uwadze, że dowód z przesłuchania stron powinien być dowodem ostatnim, przeprowadzenie po nim innych dowodów powoduje w zasadzie konieczność powtórzenia przesłuchania stron” *J. Ignaczewski (w:) Rozwód i separacja. Komentarz, wyd. 4, Warszawa, 2016.*

<https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damjvge3tknzoobqxalrtgy3dambyge3a#tabs-metrical-info>

„W razie przeprowadzenia po przesłuchaniu stron dalszych dowodów, należy w zasadzie powtórzyć przesłuchanie stron. Jest to obowiązkowe w sprawie o rozwód i separację, gdy jedna ze stron w takim stanie rzeczy zażądała powtórzenia dowodu z przesłuchania stron (por. orz. SN z 17.5.1956 r., I CR 759/55, OSNCK 1957, Nr 2, poz. 50; *W. Siedlecki, Przegląd, 1957, s. 1072*)”. *A. Zieliński (w:) A. Zieliński (red.) K. Flaga Gieruszyńska (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, wyd. 9, Warszawa, 2017.*

<https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damjvgaytgoboobqxalrtgy3dambyge3a#tabs-metrical-info>

Postępowanie dowodowe - przesłuchanie stron

Art. 303 KPC Sąd przesłucha najpierw strony bez odbierania przyrzeczenia. Jeżeli przesłuchanie to nie wyświetli dostatecznie faktów, sąd może przesłuchać według swego wyboru jedną ze stron ponownie, po uprzednim odebraniu od niej przyrzeczenia. Przesłuchanie jednej ze stron co do pewnego faktu z odebraniem od niej przyrzeczenia nie wyłącza takiego przesłuchania drugiej strony co do innego faktu.

Art. 304 KPC Przed przystąpieniem do przesłuchania sąd uprzedza strony, że obowiązane są zeznawać prawdę i że stosownie do okoliczności mogą być przesłuchane ponownie po odebraniu od nich przyrzeczenia. Przed odebraniem przyrzeczenia sąd uprzedza stronę o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań. Poza tym do przesłuchania stron i składania przyrzeczenia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące świadków, z wyjątkiem przepisów o środkach przymusowych.

Głosy stron

Art. 224 KPC

§ 1. Przewodniczący zamyka rozprawę **po przeprowadzeniu dowodów i udzieleniu głosu stronom.**

§ 2. Można zamknąć rozprawę również w przypadku, gdy ma jeszcze zostać przeprowadzony dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany, dowód z dokumentu sporządzonego przez organ administracji publicznej lub znajdującego się w jego aktach albo dowód z dokumentu znajdującego się w aktach sądowych lub komorniczych, a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną.

Podsumowanie - kolejność czynności na rozprawie

1. Wywołanie sprawy
2. Sprawdzenie obecności (weryfikacja pełnomocnictw i dokumentów tożsamości stron).
3. Wstępne przedstawienie stanowisk (żądań i wniosków) stron.
4. Nakłanianie stron do zawarcia ugody (pouczenie o możliwości zawarcia ugody).
5. Ogłoszenie postanowień dowodowych sądu.
6. Postępowanie dowodowe
 - dowód z zeznań świadków
 - weryfikacja dokumentu tożsamości świadków,
 - pytania dotyczące osoby świadka i jego stosunku do stron,
 - pouczenie o prawie do odmowy zeznań, odmowy udzielania odpowiedzi na pytania i odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań,

Podsumowanie - kolejność czynności na rozprawie

- ewentualne odebranie przyrzeczeń od świadków,
- weryfikacja wiedzy świadka o sprawie,
- pytania sądu, następnie pytania stron.
- dowód z ustnej opinii biegłego
 - weryfikacja dokumentu tożsamości biegłego,
 - pytania dotyczące osoby biegłego i jego stosunku do stron,
 - pouczenie o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywej opinii,
 - przypomnienie biegłemu wpisanemu na listę biegłych sądowych faktu złożenia przyrzeczenia przy ustanowieniu go w tym charakterze,
 - przedstawienia opinii,
 - pytania sądu, następnie pytania stron.
- przesłuchanie stron
 - pouczenie o obowiązku mówienia prawdy i możliwości późniejszego przesłuchania z odebraniem przyrzeczenia.

Podsumowanie - kolejność czynności na rozprawie

7. Głosy stron.
8. Zamknięcie rozprawy.